

Review Article / Derleme Makale

Is it Mandatory to Obtain a Health Report in Legal Procedures in the Geriatric Age Group?

Geriatrik Yaş Grubunda Hukuki İşlemlerde Sağlık Raporu Alınması Zorunlu mu?

Hamit Sırrı Keten*¹

ABSTRACT

It is expected that the life expectancy of the world will increase and will be 72.6 for 2019 and 77.1 for 2050. In Turkey, the proportion of the population aged 65 and over is projected to be 10.2% in 2023, 16.3% in 2040 and 22.6% in 2060. For this reason, the procedures for the 65 and older group are of great importance. For persons over 65 years of age, a health report (concerning mental faculties) is routinely requested from the relevant departments (notary, landregistry) for legal procedures. For these reports, these individuals first apply to family health centers which are the gateways to the health system. Physicians have been given the authority and responsibilities to issue a health report. Requesting a health report for legal procedures from all individuals over the age of 65 is an application that violates the autonomy of the person and leads to questioning his / her competence and may cause negative consequences. This situation increases the workload of the family physicians and other specialist physicians with a high work load and creates economic burden on the state. There is no mandatory health report issued by the legislation in order to carry out legal procedures for people aged 65 years and over. However, this report is still routinely requested from geriatric individuals. It is of great importance for the Ministry of Health and the Ministry of Justice to provide training to notaries and land registry offices, develop guidelines and impose sanctions.

Keywords: Geriatrics, health report

ÖZET

Dünyada insanların yaşam sürelerinin uzayarak 2019 yılı için 72,6, 2050 yılı için ise 77,1 yıl olması beklenmektedir. Türkiye’de 65 yaş ve üzerindeki nüfusun, toplam nüfus içerisinde oranının 2023’de % 10,2, 2040’da %16,3, 2060’da %22,6 olacağı öngörülmektedir. Bu sebeple 65 yaş ve üzeri gruba yönelik işlemler büyük öneme sahiptir. Altmış beş yaş üstü kişilerden, hukuki işlemler için ilgili dairelerden (noter, tapu) rutin olarak sağlık raporu (akli meleke) istenmektedir. Bu bireyler, bu raporlar için ilk olarak sağlık sisteminin giriş kapısı olan aile sağlığı merkezlerine başvuruda bulunmaktadır. Sağlık raporu düzenleme konusunda hekimlere yetki ve sorumluluklar verilmiştir. Altmış beş yaş üzerindeki bireylerin tümünden hukuki işlemler için sağlık raporu istenmesi, kişinin özerkliğini ihlal eden ve yeterliliğini sorgulamaya açan, olumsuz sonuçlara sebep olabilecek bir uygulamadır. Bu durum iş yükü fazla olan başta aile hekimleri olmak üzere, diğer uzman hekimlerin iş yükünü arttırmakta ve ekonomik olarak devlete külfet doğurmaktadır. Yasal mevzuatta 65 yaş ve üzeri kişilere yönelik hukuki işlem gerçekleştirilmede zorunlu bir sağlık raporu düzenlenmesi bulunmamaktadır. Buna rağmen hala geriatrik bireylerden rutin olarak bu rapor istenmektedir. Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı’nın ilgili konuda noterlere ve tapu dairelerine eğitim vermesi, kılavuzlar geliştirmesi ve yaptırımlar uygulaması bu durumun düzelmesi için büyük öneme sahiptir.

Anahtar kelimeler: Geriatri, sağlık raporu

Received date / Geliş tarihi: 09.10.2019, Accepted date / Kabul tarihi: 21.03.2020

¹ Onur Uğurlu Aile Sağlığı Merkezi, Ankara-TÜRKİYE.

*Address for Correspondence / Yazışma Adresi: Hamit Sırrı Keten, Onur Uğurlu Aile Sağlığı Merkezi, Ankara-TÜRKİYE.

E-mail: hsketen@hotmail.com

Keten HS. Geriatrik Yaş Grubunda Hukuki İşlemlerde Sağlık Raporu Alınması Zorunlu mu? TJFMPC, 2020;14(2): 312-315.

DOI: 10.21763/tjfm.631318

GİRİŞ

Dünyada insanların yaşam sürelerinin uzayarak 2019 yılı için 72,6 olan yaşam süresinin, 2050 yılında 77,1 yaşa yükseleceği beklenmektedir. Dünya nüfusu yaşlanmakta olup, en hızlı büyüyen yaş grubunun, 65 yaş ve üzeri olacağı tahmin edilmektedir. 2019 yılı için nüfusun %9'unu 65 yaş ve üzeri bireyler oluştururken, bu oranın önemli bir artışla 2050 yılında %16'ya ulaşması beklenmektedir. Ayrıca 2050 yılında Avrupa ve Kuzey Amerika'daki her dört kişiden birini 65 yaş ve üzeri bireyler oluşturacaktır.¹ Türkiye'de adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 2018 yılı için nüfus 82,003,882 kişi olarak belirlenmiş olup, bunun 7,186,204'ünü (%8,8) 65 yaş ve üzeri kişiler oluşturmaktadır. Altmış beş yaş ve üzerindeki nüfusun, toplam nüfus içerisinde oranının 2023'de % 10,2, 2040'da %16,3, 2060'da %22,6 ve 2080'de %25,6 olması beklenmektedir.² Bu durum nüfus içerisindeki payı her geçen gün artan, 65 yaş ve üzeri bireyler için yapılan işlemlerin önemini arttırmaktadır.

Aile hekimliği, kendine ait eğitim içeriği ve klinik uygulaması olan, bilimsel bir disiplin ve birinci basamak yönelimli klinik bir tıp uzmanlığı olarak tanımlanmaktadır.³ Türkiye'de birinci basamak sağlık hizmet sunumu, aile sağlığı merkezlerinde aile hekimi ve aile sağlığı personeline gerçekleştirilmektedir.

Ülkemizde birinci basamak sağlık kuruluşları, aile hekimliği disiplininin uygulamada yer alması ile hastalar açısından daha cazip ve ulaşılabilir olmuştur. Bu sebeple 65 yaş üstü kişiler, kendilerinden hukuki rapor (akli meleke) istendiğinde ilk olarak sağlık sisteminin ilk temas noktası olan aile sağlığı merkezlerine başvuruda bulunmaktadır. Hukuki işlemler için bireyden (65 yaş üstü) uygulamada rutin olarak akli meleke raporu istenmesi, bireyin özerkliğine müdahale ve yetilerinin sorgulanması sebebiyle birey için ciddi travmaya sebep olabilecektir.^{4,5} Ayrıca iş yükü fazla olan gerek birinci basamak gerekse 2. ve 3. basamak sağlık kuruluşlarına ek yük getireceği aşıkardır. Bu çalışmada geriatrik yaş grubunda yer alan bireylerden, hukuki işlemler (tapu işlemleri, noter işlemleri, vb) için istenen sağlık raporunun (akli meleke) hukuki mevzuata göre durumu incelenecektir.

SAĞLIK RAPORU DÜZENLEME KONUSUNDA HEKİMLERE VERİLEN YETKİ VE SORUMLULUKLAR

1219 sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun

İlgili kanunun 13. maddesinde, “Bir şahsın ahvali bedeniye ve akliyesi hakkında rapor tanzimine münhasıran bu kanunla icrayı sanata selahiyeti olan tabipler mezundur” hükmü ile hekimlere bu yetki ve sorumluluk verilmiştir.⁶ Bu kanuna göre hekimler; kişinin ayırt etme gücünü, bilişsel fonksiyonlarını (algılama, bellek, zihinsel işlev, oryantasyon), davranış özelliklerini ve beden sağlığını saptayarak, kişi hakkında sağlık raporu düzenlenmeye yetkilidir. Aile hekimi veya pratisyen hekim gerek gördüğü takdirde, kişiyi ilgili uzmanlık alanına sevk ederek, uzman hekim tarafından karar verilip raporun düzenlenmesini isteyebilir.

Aile Hekimliği Uygulama Yönetmeliği (25 Ocak 2013 tarihli Resmi Gazete)

İlgili yönetmeliğin 10. maddesi ile Sağlık Bakanlığı'nın görüşü doğrultusunda, hukuki işlem ehliyetine ilişkin raporlar aile hekimlerince de verilebilecektir.⁷

Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Raporlarının Düzenlenmesi Hakkında Genelge (26.09.2014 tarih ve 29 sayılı Genelge)

İlgili genelge ile uygulamada birliğin sağlanabilmesi için sağlık kurulu raporu ve birinci basamak sağlık kuruluşlarında düzenlenecek tek hekim raporlarına yönelik usul ve esasları belirlenmiş, sağlık hizmet sunucularınca çıkarılan sağlık raporlarının bazı format usullerine göre düzenleneceği belirtilmiştir.⁸

ULUSLAR ARASI MEVZUAT

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

İlgili bildirgenin 21. maddesinde ayrımcılık yasası düzenlenmiştir. “.....yaş veya cinsel eğilim gibi herhangi bir nedenle ayrımcılık yapılması yasaktır.”İlgili madde ile kişilerin yaşları nedeni ile ayrımcılığı açıkça yasaklanmaktadır.⁹

ULUSAL MEVZUAT

Tapu Sicili Tüzüğü

İlgili Tüzüğün 19. maddesinde tasarruf yetkisinin belirlenmesi düzenlenmiştir. “İstemde bulunanların fiil ehliyetinin bulunup bulunmadığı araştırılır. Müdürlük, istem

sahibinin ifade, tavır ve davranışlarından fiil ehliyetinin bulunup bulunmadığı hususunda şüpheyne düşerse resmî veya özel sağlık kuruluşundan ilgilinin ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı hakkında fotoğraflı sağlık raporu ister.”¹⁰

İlgili maddede herhangi bir yaş sınırı öngörülmemekle birlikte, kişiden sağlık raporu isteme ölçütü olarak fiil ehliyetinde şüphe duyulması belirlenmiştir. Burada kişinin ilk olarak fiil ehliyetinin hukuki işlemi düzenleyen kişilerce değerlendirilmesi gerektiği bildirilmiştir. Şüphenin mevcut olması durumunda herhangi bir yaş kısıtı olmadan, her yaşta yer alan kişilerden sağlık raporu istenebilecektir.

Noterlik Kanunu Yönetmeliği

İlgili yönetmeliğin 91. maddesinde yeteneğin tesbiti açıklanmıştır. “Noterin ilgilinin yeteneği hakkında bir kanı sahibi olması gereklidir. Temyiz kudretine sahip bulunan ve işlemin niteliğine göre gerekli yaşa girdiği anlaşılan herkes hukuki işlemleri yapmaya ehil olup, ...”

“İlgilinin yaşlılık, hastalık veya dışgörünüşü itibarıyla yeteneğinden şüphe edilmesi veya bu konuda ihbar ve şikayet bulunması hallerinde temyiz kudretinin varlığı doctor raporu ile saptanır. ....”

“Hukuki işlerin belgelendirilmesi anında ilgili iradesini serbestçe ve kendi isteğine uygun olarak beyan etmelidir. Beyanın tam ve eksiksiz olarak yazılması gereklidir. Yapılan işlemin niteliğine göre gerekli soruların sorularak işlemin sonucu hakkında ilgiliye açıklama yapılması gereklidir.”¹¹

İlgili mevzuatta belirtilmiş bir yaş sınırı bulunmamaktadır. Hukuki işlem talebinde bulunan kişinin işlemin sonuçlarını tam olarak öngörebilmesi önemli bir durumdur. Kişiden sağlık raporu istenmesinde ölçüt olarak ihbar veya şikayetin bulunması gerekmektedir. Kişinin akıl sağlığı konusunda ihbar veya şikayet olması durumunda, yaşa bakılmaksızın sağlık raporu istenecektir.

Türk Medeni Kanunu

Türk Medeni Kanunu madde 9’da “Fiil ehliyetine sahip olan kimse, kendi fiilleriyle hak edebilir ve borç altına girebilir.” ve madde 10’da “Ayırt etme gücüne sahip ve kısıtlı olmayan her ergin kişinin fiil ehliyeti vardır” fiil ehliyeti durumu şartları ve

sorumlulukları düzenlenmiştir.¹² Medeni kanunumuza göre ayırt etme gücünün hukuki işlemlerin gerçekleştirilmesinde önemli bir şart olduğu ortadadır. Ayırt etme gücü tanım olarak kişilerin fiil ve işlemlerinin amacını, sonuçlarını, kapsam ve etkilerini seçebilme ve bunlara uygun olarak hareket edebilme yeteneğidir.¹³ Kişilerin ayırt etme gücü genel olarak hukuki işlem için başvurduğu birim görevlilerince belirlenebilir vasıftadır.

Yüksek Sağlık Şurası

20-21 Şubat 2003 tarih, 10642 sayılı tavsiye kararında, ülkemizde 65 yaşın üstündeki kişilerin yapacakları hukuki işlemlerde akli meleke (hukuki işlem yapma ehliyeti) raporlarının düzenlenmesi ile ilgili olarak uygulamada bazı tereddütlerin olduğu ve herkesten sağlık raporu istenmesinin rutin hale geldiği belirtilmiştir.¹⁴ Bu davranışın kişilere yönelik haysiyet kırıcı, ayrımcı bir uygulama olarak görüldüğü ifade edilmiştir. İlgili hukuki mevzuata atıfta bulunarak 65 yaşın üzerindeki herkesten rapor istenmesinin doğru olmadığına, hukuki işlemle ilgili olarak işlemin yapıldığı anda kişinin işlem yapma ehliyeti veya akli melekelerinin yerinde olmadığından ciddi şüphe duyulması ve/veya bu yolda bir iddia ve şikayetin bulunması halinde rapor istenilmesi gerektiği tavsiye kararı alınmıştır.

Hukuki işlemlerde noter-tapuya başvuran her 65 yaş ve üzeri bireyden sağlık raporu istenmesi, istenen bireyler için maddi ve manevi kayıplara sebep vermektedir. İlk olarak rapor istenen birey işlemini gerçekleştirememekte bu sebeple kayıba uğramaktadır. Sonrasında bireyin aile hekiminde muayene olması için randevu beklemesi gerekebilmekte ve bu kayıp devam etmektedir. Ayrıca aile sağlığı merkezine ulaşması ekonomik ve geçirilen bu süreç zamansal kayba sebep olacaktır. Manevi olarak bireyin özerkliğine müdahale, yetilerinin sorgulanması ve yaşına bağlı ayrımcı ve haysiyet kırıcı davranış kişi için travmatik bir süreç olacaktır. Nitekim bu davranış toplum hafızası olan geriatrik bireylerin, sosyal ve ruh yapısında negatif etkilere sebep olacaktır.^{4,5,14}

Ülkemizde akli meleke raporu istenen birey ilk olarak aile hekimlerine başvuruda bulunmaktadır. Hakkında rapor istenen bireylerin, rapor istenme sebepleri hukuk, sağlık ve bilim açısından uygun olduğu sürece, bu bireylerle aile hekimlerinin karşılaşması fırsat olarak görülecektir. Fakat bu altyapı olmadan tüm 65 yaş ve üstü bireylerden bu raporların doğrudan istenmesi hasta yükü fazla

olan aile hekimleri için motivasyon kaybına sebep olacaktır. Ayrıca bu bireylerin kendinden rapor istenmesi sebebiyle oluşturduğu kırılabilirlik, aile hekimi muayenesi ile daha derinleşerek hekime yönelik iletişim ve güvende azalmaya sebep olabilecektir.

SONUÇ

Altmış beş yaş üzerindeki bireylerin tümünden hukuki işlemler için sağlık raporu istenmesi, kişinin özerkliğini ihlal eden ve yeterliliğini sorgulamaya yol açan, olumsuz sonuçlara sebep olabilecek bir uygulamadır. Ayrıca iş yükü fazla olan başta aile hekimleri olmak üzere diğer ilgili uzman hekimlerin iş yükünü arttıran ve devletin ekonomik yükünü artıran bir durumdur. Yasal düzenlemelerde 65 yaş ve üzeri kişilere yönelik hukuki işlem gerçekleştirilmede zorunlu bir sağlık raporu düzenlemesi bulunmamaktadır. Nitekim akli melekeye zarar verici hastalıklar ve risklere her yaş grubundan kişiler sahip olabilir. Hukuki mevzuatta kişinin fiil ehliyetinde şüpheye düşüldüğü takdirde rapor talebinde bulunulabileceği ortadadır. Ayrıca hukuki mevzuat ve Yüksek Sağlık Şurası kararı 65 yaş üzeri herkesten rapor istenmemesini belirtmektedir. Buna rağmen hala geriatrik yaş grubunda yer alan bireylerden rutin olarak bu rapor istenmektedir. Sağlık Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın ilgili konuda notelere ve tapu dairelerine eğitim vermesi, klavuzlar geliştirmesi ve yaptırım uygulayıcı kararlar alması büyük öneme sahiptir.

KAYNAKLAR

1. World Population Prospects 2019: Highlights. https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_10KeyFindings.pdf (Erişim Tarihi:24.09.2019)
2. TÜİK nüfus projeksiyonları 2018-2080. <https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/haber-detay.php?id=72> (Erişim Tarihi:24.09.2019)
3. The European Definition of General Practice/Family Medicine, WONCA Europe 2002. Türkçe Çeviri ED: Başak O. Türkiye Aile Hekimleri Uzmanlık Derneği Yayını 2003.
4. Vural R, Yaman H. Aile Hekimliği ve Bazı Rapor Verme Uygulamaları. TJFMPC, 2017;11(1): 43-49.

DOI: 10.21763/tjfmpe.295820

5. Yıldız A. Türkiye’de 65 Yaşında Olmak: Birey ve Yeterli Olmanın Sonu mu?.

Türkiye Biyoetik Dergisi 2018; 5(3):117-125.

6. Tababet ve Şuabatı San’atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun. Sayısı:1219 R.G. Tarihi:04.04.1928 R.G. Sayısı:863.

<https://www.saglik.gov.tr/TR,10385/sayisi1219--rg-tarihi04041928--rg-sayisi863-tababet-ve-suabati-sanatlarinin-tarzi-icrasina-dair-kanun.html>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

7. AİLE HEKİMLİĞİ UYGULAMA YÖNETMELİĞİ. Resmî Gazete Tarihi: 25.01.2013 Resmî Gazete Sayısı: 28539.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.17051&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=Aile%20Hekimligi%20Uygulama%20Y%C3%B6netmeli%20Uygulama>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

8. SAĞLIK BAKANLIĞI Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü. 2014/29 Sayılı Genelge, Sağlık Raporlarının Düzenlemesi Hk.

<http://gsb.gov.tr/Public/Edit/images/IM/37/Formlar/Sa%20Bakanligi%20Sa%C4%B1k%20Bakanligi%20B1-2014-29-say%C4%B1-2014-29-say%C4%B1-genelge.pdf>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

9. Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi.

<https://www.avrupa.info.tr/tr/avrupa-birligi-temel-haklar-bildirgesi-708>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

10. Tapu Sicili Tüzüğü.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/2.5.20135150.pdf>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

11. Noterlik Kanunu Yönetmeliği.

<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.5040&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

12. Türk Medeni Kanunu. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>

(Erişim Tarihi:24.09.2019)

13. Erkan VU.Yücer İ. AYIRT ETME GÜCÜ. AÜHFD 2011; 60 (3): 485-522.

14. Yüksek Sağlık Şurası Kararı (10642 sayı). https://noterlikrehberi.net/rehber/idh_topic47940.html

(Erişim Tarihi:24.09.2019)